

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІСОТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ УКРАЇНИ
Навчально-науковий інститут екологічної економіки і менеджменту
Кафедра екологічної економіки та бізнесу

УДК 33*504:334

Пояснювальна записка

до бакалаврської кваліфікаційної роботи на тему:

**Соціо-еколого-економічна оцінка діяльності НПП
«Сколівські Бескиди» за критеріями Глобальної Ради
Сталого Туризму (GSTC)**

**Socio-ecological-economic assessment
activities of the Skolivski Beskydy NPP according to the
criteria of the Global Sustainable Tourism Council (GSTC)**

Виконав

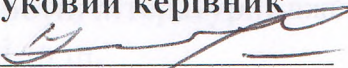
ст. гр. МЕКО-41
спеціальності 051
«Економіка»
Опришко П. В.

(підпис)

(прізвище, ініціали)

Науковий керівник

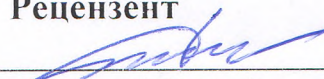
проф. Соловій І.П.

(підпис)

(прізвище, ініціали)

Рецензент

доц. Динька П.К.

(підпис)

(прізвище, ініціали)

м. Львів – 2024 р.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІСОТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ УКРАЇНИ

Інститут екологічної економіки і менеджменту

Кафедра екологічної економіки та бізнесу

Освітньо-кваліфікаційний рівень бакалавр

Спеціальність 051 «Економіка»

ОПП «Міжнародна економіка»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри екологічної

економіки та бізнесу

проф. І.А. Дубовіч

“ 24 ” 06 2024 року

ЗАВДАННЯ
НА БАКАЛАВРСЬКУ КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ
СТУДЕНТУ

Опришку Павлу Васильовичу

(прізвище, ім'я, по-батькові у давальному відмінку)

1. Тема роботи: Соціо-еколого-економічна оцінка діяльності НПП
«Сколівські Бескиди» за критеріями Глобальної Ради Сталого Туризму

Керівник дипломної роботи професор, д.е.н., професор кафедри екологічної
економіки та бізнесу Соловій Ігор Павлович

затверджено наказом університету від «22» лютого 2024 року № С-124

2. Термін подання студентом роботи 31.05.2024 р.

3. Вихідні дані до дипломної роботи: літературні джерела, нормативно-правові акти, статистичні дані та ін.

4. Зміст пояснювальної записки (розділи, які потрібно розробити):

1. Реферат;

2. Вступ;

3. Розділ 1. Теоретичні та методичні основи сталого розвитку у туристичній індустрії в контексті євроінтеграції

4. Розділ 2. Соціо-еколого-економічні аспекти виробничо-господарської діяльності НПП «Сколівські Бескиди»

5. Розділ 3. Запровадження критеріїв сталості дестинації для НПП «Сколівські Бескиди»

6. Висновки.

5. Перелік графічного матеріалу:

Лист 1. Особливості альтернативного (зеленого, сталого) туризму в країнах Європи

Лист 2. Структура операційних витрат підприємства

Лист 3. Фінансовий результат діяльності НПП «Сколівські Бескиди»

Лист 4. Найвагомші загрози для сталості туристично-рекреаційної діяльності

Лист 5. Заходи, які сприяють усуненню конфліктів землекористувачів

Лист 6. Фрагмент набору критеріїв та індикаторів для НПП як туристичної дестинації

Лист 7. Основні сфери конфліктів землекористування парку, якими заторкнuto туристичні об'єкти

6. Консультанти розділів дипломної роботи (за потреби): немає

7. Дата видачі завдання «23» лютого 2024 р.

Науковий керівник роботи _____

(прізвище, ініціали)

(підпис)

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№/п	Назва етапів дипломної роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітка
1	Вступ	26.02.23 – 8.03.23	виконано
2	Теоретичні та методичні основи сталого розвитку у туристичній індустрії в контексті євроінтеграції	10.03.24 – 5.04.24	виконано
3	Соціо-еколого-економічні аспекти виробничо-господарської діяльності НПП «Сколівські Бескиди»	8.04.24 – 26.04.24	виконано
4	Запровадження критеріїв сталості дестинації для НПП «Сколівські Бескиди»	29.04.24 – 10.05.24	виконано
5	Висновки	13.05.24 – 17.05.24	виконано
6	Список використаних джерел	20.05.24 – 24.05.24	виконано
7	Оформлення роботи	27.05.24 – 31.05.24	виконано

Студент _____

(підпис)

Оршишко П.В.

(прізвище, ініціали)

Науковий керівник роботи _____

(підпис)

І.Р.Соловйов

(прізвище, ініціали)

ЗМІСТ

Вступ.....	8
РОЗДІЛ 1. Теоретичні та методичні основи сталого розвитку у туристичній індустрії в контексті євроінтеграції.....	10
РОЗДІЛ 2. Соціо-еколого-економічні аспекти виробничо-господарської діяльності НПП «Сколівські Бескиди»	
РОЗДІЛ 3. Запровадження критеріїв сталості дестинації для НПП «Сколівські Бескиди».....	33
Висновки та рекомендації.....	37
Список використаних джерел.....	40
ДОДАТКИ	

РЕФЕРАТ

Опришко П. В. Соціо-еколого-економічна оцінка діяльності НПП «Сколівські Бескиди» за критеріями Глобальної Ради Сталого Туризму (GSTC)

Бакалаврська робота на тему «Соціо-еколого-економічна оцінка діяльності НПП «Сколівські Бескиди» за критеріями Глобальної Ради Сталого Туризму (GSTC) містить 45 сторінок, 6 таблиць, 7 рисунків, 3 додатки. Перелік посилань нараховує 34 назви. Актуальність теми роботи зумовлено необхідністю пошуку нових напрямків управління туристичною діяльністю на засадах сталого розвитку. Бакалаврську роботу виконано в Національному лісотехнічному університеті України («НЛТУ України») (м.Львів). **Метою роботи** є розроблення та обґрунтування пропозицій стосовно запровадження критеріїв сталого розвитку туризму для оцінки розвитку національних природних парків на основі узагальнення теоретичних засад проблематики та комплексного аналізу усіх видів цієї діяльності на прикладі НПП «Сколівські Бескиди». **Завдання:** дослідження та узагальнення теоретико-методологічних засад оцінки території національних парків на засадах сталого розвитку; комплексний аналіз досліджуваних процесів на прикладі території НПП «Сколівські Бескиди»; демонстрація сутності отриманих результатів аналізу інтересів зацікавлених сторін та їх конфліктів на основі їх дослідження для умов НПП «Сколівські Бескиди»; обґрунтування запропонованого рішення щодо запровадження критеріїв GSTC на основі вивчення літературних джерел, кращого міжнародного досвіду та результатів аналізу.

Об'єктом дослідження є виробничо-господарська та природоохоронна діяльність НПП «Сколівські Бескиди».

Предметом дослідження є теоретико-методологічний інструментарій та звітність, яка характеризує соціо-еколого-економічні аспекти діяльності НПП «Сколівські Бескиди».

Ключові слова: сталий розвиток, соціо-еколого-економічна оцінка, туристична індустрія, національні парки

Summary

Opryshco P. Socio-ecological-economic assessment activities of the Skolivski Beskydy NPP according to the criteria of the Global Sustainable Tourism Council (GSTC).

The bachelor's thesis on "Socio-ecological and economic assessment of the Skole Beskydy National Park according to the criteria of the Global Sustainable Tourism Council (GSTC)" contains 45 pages, 6 tables, 7 figures, 3 appendices. The list of references includes 34 titles. The relevance of the topic is due to the need to find new directions for managing tourism activities on the basis of sustainable development. The bachelor's thesis was performed at the Ukrainian National Forestry University of (UNFU, Lviv). The purpose of the work is to develop and substantiate proposals for the introduction of criteria for sustainable tourism development to assess the development of national nature parks based on the generalization of theoretical foundations of the problem and a comprehensive analysis of all types of this activity on the example of the Skole Beskydy National Park. **Objectives:** to study and summarize the theoretical and methodological foundations of the territory of national parks assessment on the basis of sustainable development; to comprehensively analyze the processes under study on the example of the territory of the Skole Beskydy National Park; to demonstrate the essence of the results of the analysis of stakeholder interests and their conflicts based on their study for the conditions of the Skole Beskydy National Park; to substantiate the proposed solution for the introduction of GSTC criteria based on the study of literature, best international experience and analysis results.

The object of the study is the production, economic and conservation activities of the Skole Beskydy National Park. **The subject** of the study is the theoretical and methodological tools and reporting that characterize the socio-ecological and economic aspects of the activities of the Skole Beskydy National Park.

Keywords: sustainable development, socio-ecological and economic assessment, tourism industry, national parks.

ВСТУП

Бакалаврська кваліфікаційна робота є завершальною частиною навчального процесу на рівні бакалаврату. Метою роботи є набуття навичок збору і аналізу матеріалів, які характеризують діяльність підприємства, компанії, організації, а також застосування методів наукового дослідження для обґрунтування шляхів підвищення ефективності діяльності цієї організації та посилення її конкурентоспроможності. Отож це - самостійне та завершене наукове дослідження в певній галузі знань, що має внутрішню логіку та чітку структуру. Основними завданнями бакалаврської роботи є дослідження та узагальнення теоретико-методологічних засад проблематики, обґрунтування сталих рішень на основі вивчення літературних джерел, міжнародного досвіду, результатів аналізу процесів на прикладі конкретної організації.

У нашому випадку таким об'єктом є природоохоронна організація, яка належить до природозаповідного фонду – національний природний парк «Сколівські Бескиди».

Туристична галузь є однією з найперспективніших галузей в економіці багатьох країн, розвинена в тій чи іншій мірі чи не в кожній країні світу. Ця галузь позитивно впливає на розвиток низки інших галузей: транспорту, зв'язку, готельно-ресторанного бізнесу, торгівлі, виробництва сувенірної продукції, будівництва, культурної сфери та мистецтва. В сучасному світі туризм відіграє незамінну роль в економіці кожної країни, оскільки він є однією з найбільш динамічних і прибуткових галузей глобальної економіки, що сприяє підсиленню та розширенню економічних, соціальних і культурних зв'язків. Глобальна важливість та пріоритетність туризму в світовій економіці підтверджуються тим, що він становить 5% світового ВВП, 6% від загального обсягу експорту, і він забезпечує робочі місця для кожної дванадцятої людини в країнах з розвинутою економікою. Особливо важливим є внесок туризму в охорону природи. Туризм у природоохоронних територіях

сприяє збільшенню валового внутрішнього продукту (ВВП), служить важливим джерелом фіскальних та іноземних доходів, сприяє місцевому життю і допомагає збирати кошти на охорону природи в розвиваючихся країнах, що мають природні активи. Туризм надає важливий та унікальний спосіб зміцнення зв'язку відвідувачів з цінностями природоохоронних територій, роблячи його потенційно позитивною силою для охорони природи. Економічні переваги туризму в природоохоронних територіях, які залежать від прекрасних природних місць, здорової дикої природи та автентичних культур, можуть бути потужним аргументом на користь охорони природи.

Національні парки відіграють важливу роль як туристичні об'єкти та в охороні природи. Вони приваблюють туристів своєю природною красою, біорізноманіттям та унікальними екосистемами. Туризм у національних парках сприяє розвитку місцевих громад, створює робочі місця та збільшує потік економічних благ [29]. Однак, для забезпечення сталого розвитку туризму в цих об'єктах необхідно використовувати критерії, які визначають сталий підхід до управління, соціальних та економічних вигод, культурної спадщини та довкілля.

Метою дослідження є розроблення практичних рекомендацій щодо удосконалення туристичної діяльності на території НПП «Сколівські Бескиди» на основі соціо-еколого-економічна оцінки діяльності парку за критеріями Глобальної Ради Сталого Туризму.

РОЗДІЛ 1.

Теоретичні та методичні основи сталого розвитку у туристичній індустрії в контексті євроінтеграції

До початку пандемії ковіду туризм став однією з найбільших галузей економіки у світі, в якій було зайнято понад 10% населення планети. Туризм охоплює подорожі як з діловими цілями, так і з метою відпочинку, причому останній мотивується насамперед відвідуванням визначних пам'яток та участю у заходах. Незважаючи на значні економічні вигоди, пов'язані з витратами відвідувачів, туризм все частіше асоціюється з негативним впливом на навколишнє середовище та громади в місцях призначення. Особливо це стосується діяльності в межах національних парків та інших природоохоронних територій, де надмірне використання може спричинити різні види шкоди, включаючи перевантаження місцевої інфраструктури, занепокоєння місцевих жителів та дикої природи, пошкодження іноді чутливих екосистем, конфлікти з іншими користувачами та зниження рівня задоволеності відвідувачів [29].

Сільський зелений туризм активно розвивається в усьому світі, зокрема в країнах ЄС. До таких країн належать Польща, Німеччина, Чехія, Франція, Данія, Нідерланди. Для кожної країни ЄС притаманні індивідуальні риси організації сільського, зеленого та сталого туризму [6], характерні риси деяких з них висвітлені на рис.1.1.

З метою покращити розвиток туристичної сфери її у та міжнародної інтеграції У 2017 р. уряд України схвалив Стратегію розвитку туризму та курортів на період до 2026 року. Україна є кандидатом на вступ до Європейського Союзу, членом Ради Європи, співпрацює у сфері розвитку туризму з Радою держав Балтійського моря, ГУАМ. Україна, будучи членом таких міжнародних туристичних організацій як: ЮНВТО, Центрально-Європейська ініціатива (ЦЄІ), організація Чорноморського економічного

співробітництва (ОЧЕС), впливає на формування політики та стратегій розвитку туристичної індустрії у контексті євроінтеграційних процесів.

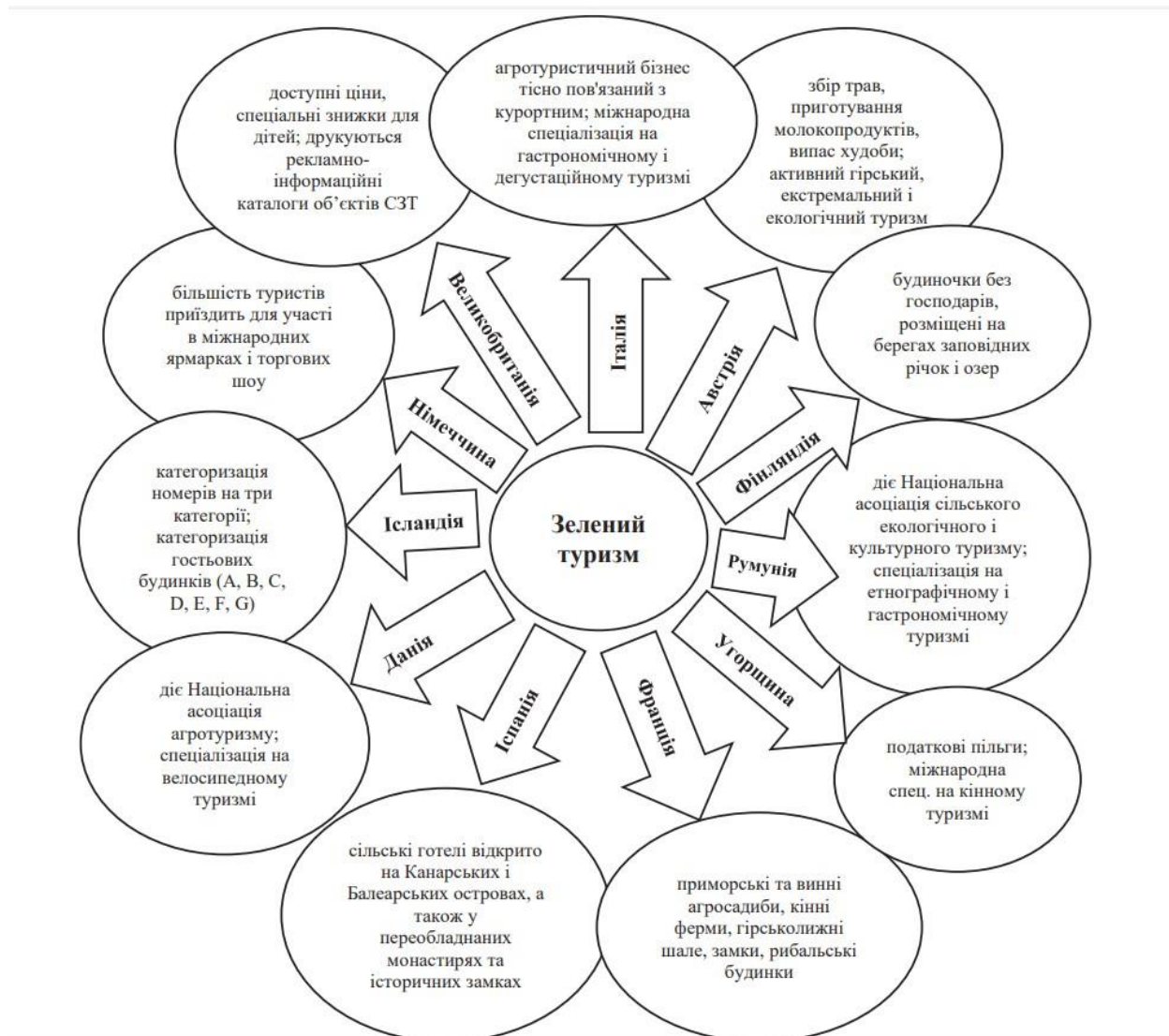

Рис.1.1. Особливості альтернативного (зеленого, сталого) туризму в країнах Європи

За даними Всесвітньої туристичної організації (ВТО) станом на 2021 р. Україна займала 15-місце у світі за показником відвідуваності зарубіжними туристами. Зарубіжні туристи перебували в Україні зазвичай не менше чотирьох діб та витрачали біля 600 дол. США [3].

Всесвітня туристична організація визначає сталий туризм як "туризм, який повністю враховує його поточні та майбутні економічні, соціальні та

екологічні наслідки, задовольняючи потреби відвідувачів, індустрії, навколишнього середовища та місцевих громад"[31].

Принципи сталого розвитку стосуються екологічних, економічних і соціально-культурних аспектів розвитку туризму, і для забезпечення його довгострокової стійкості необхідно встановити відповідний баланс між цими трьома вимірами. Таким чином, за визначенням ЮНЕП сталий туризм повинен:

- оптимально використовувати природні ресурси, які є ключовим елементом розвитку туризму, підтримуючи основні екологічні процеси та сприяючи збереженню природної спадщини та біорізноманіття;

- поважати соціокультурну автентичність приймаючих громад, зберігати їхню культурну спадщину та традиційні цінності, а також сприяти міжкультурному взаєморозумінню та толерантності;

- забезпечувати життєздатну, довгострокову економічну діяльність, надаючи соціально-економічні вигоди всім зацікавленим сторонам, які справедливо розподіляються, включаючи стабільну зайнятість і можливості отримання доходу, а також соціальні послуги для приймаючих громад, і сприяти зменшенню рівня бідності.

Міжнародна організація ICOMOS дає таке визначення: «Сталий туризм - це рівень туристичної діяльності, який можна підтримувати протягом тривалого часу, оскільки він приносить чисту вигоду соціальному, економічному, природному та культурному середовищу місцевості, в якій він відбувається».

Всесвітня туристична організація ООН визначає сталий туризм як туризм, що задовольняє потреби нинішніх туристів і приймаючих регіонів, водночас захищаючи і розширюючи можливості для майбутнього. Це скоріше не тип продукту, а ідея, яка лежить в основі всієї туристичної діяльності. Як такий, він є невід'ємною частиною всіх аспектів розвитку та управління туризмом, а не додатковим компонентом.

Метою сталого туризму є збереження економічних і соціальних переваг розвитку туризму при одночасному зменшенні або пом'якшенні будь-якого небажаного впливу на природне, історичне, культурне або соціальне середовище. Це досягається шляхом збалансування потреб туристів з потребами дестинації [31]. У світовій та вітчизняній практиці для формування інструментарію вимірювання сталості розвитку застосовуються загальний та специфічний підходи, у структурі яких найбільшу значимість для вирішення проблем сталого розвитку туризму мають нормативний рейтинговий та інтегральний (рис. 2.1).

Рис. 1.2. Підходи до забезпечення сталого розвитку туризму [32,33,34].

За визначенням СОТ, сталий туризм - це туризм, який є економічно, соціокультурно та екологічно сталим. У сталому туризмі соціокультурні та екологічні впливи не є ні постійними, ні незворотними. Джон Біч і Саймон Чедвік зауважили, що «сталий туризм - туризм, який має мінімальний вплив на навколишнє середовище та культуру приймаючої громади».

Проблеми розвитку туризму в Україні у контексті концепції та принципів сталого розвитку відображені в публікаціях А.П. Аніщенко, В. К. Бабарицької, І.А. Дубовіча, О. О. Любіцевої, Т. І.П. Соловія, З.Я.Сенети,

І. Ткаченко, І. В. Смаль, В. В. Смаль, Л. М. Черчик та ін. Зокрема у публікації Соловія І.П. та співавторів [12] проаналізовано напрямки туристичної сертифікації та їх відповідність національним стандартам а також сформовано рекомендації щодо розвитку сталого туризму в Україні.

РОЗДІЛ 2.

Соціо-еколого-економічні аспекти виробничо-господарської діяльності НПП «Сколівські Бескиди»

2.1. Адміністративний поділ і зонування території НПП «Сколівські Бескиди»

Національний природний парк «Сколівські Бескиди» (НПП) розташований в південно-західній частині Львівської області на території Сколівського, Дрогобицького та Турківського районів. Створений Указом Президента України від 11 лютого 1999 року з метою збереження, відтворення і раціонального використання ландшафтів західної частини Українських Карпат з типовими та унікальними природними комплексами, що мають важливе природоохоронне, екологічне, естетичне, освітнє та рекреаційне значення (рис.2.1).

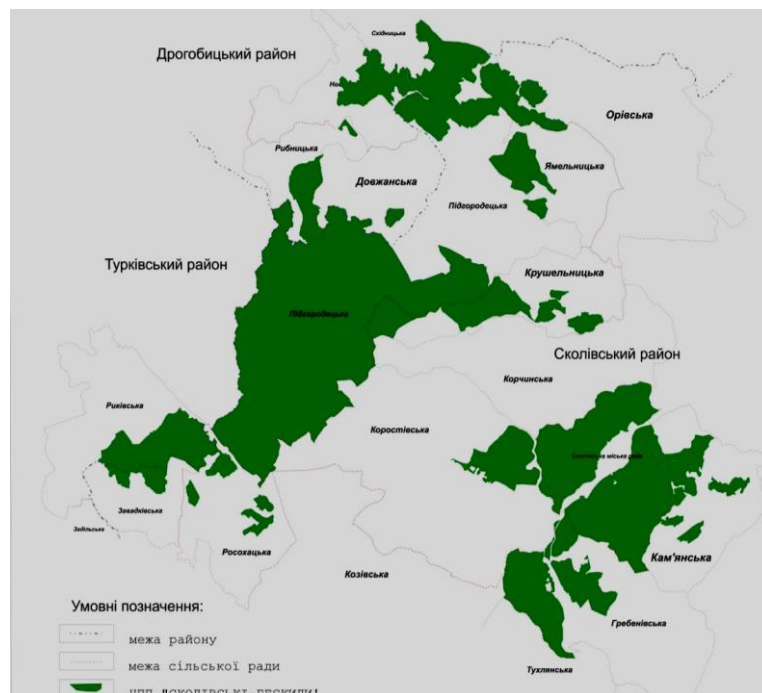

Рис.2.1. Розміщення НПП «Сколівські Бескиди» на території Львівської області

Загальна площа НПП «Сколівські Бескиди» становить 35594 га, з них 24702 га надані у постійне користування та 10892 га включені до його складу без вилучення у землекористувачів. За НПП закріплено 46712 га

мисливських угідь, з яких 40812 га – лісові, 5479 – польові та 421 га водно-болотні угіддя. Розподіл земель за угіддями наведено у табл. 1.1.

Таблиця 1.1

Розподіл земель об'єкта ПЗФ за угіддями підготовчого етапу лісовпорядкування

№	Показник	Значення, га
Загальна площа НПП		35684
I.	Землі, надані установі природно-заповідного фонду (ПЗФ) у постійне користування	24702
1.	Лісові землі	23807
1.1.	Вкриті лісовою рослинністю	21833
1.2.	Незімкнуті лісові культури	1200
1.3.	Лісові розсадники, плантації	1
1.4.	Не вкриті лісовою рослинністю	622
1.5.	Лісові шляхи, просіки, протипожежні розриви	151
2.	Сільськогосподарські угіддя	520
2.1.	рілля	6
2.2.	сіножаті	462
2.3.	пасовища	52
3.	Внутрішні води	132
4.	Болота	1
5.	Садиби, споруди	74
6.	Траси	59
7.	Інші нелісові землі	109
II.	землі об'єкта ПЗФ, що знаходяться у постійному користуванні інших землекористувачів	10982

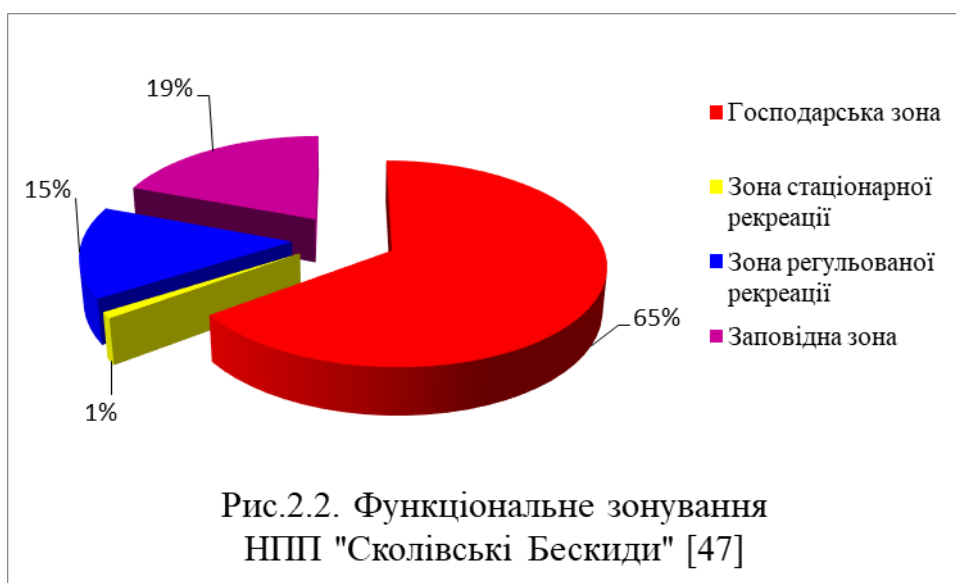
За матеріалами лісового кадастру складеного Львівською лісовпорядкувальною експедицією вкриті лісом землі складають 88,4% від загальної площі земель, переданих парку у постійне користування. Близько 40% лісових насаджень – лісові культури. Незімкнуті культури займають біля 5% площі. Нелісові землі в парку (переважно сінокоси та пасовища) складають біля 4% території. Структурна схема управління НПП «Сколівські Бескиди» складається з: апарату управління (дирекція); відділу лісового господарства, охорони та відтворення екосистем; наукового відділу;

відділу обліку та звітності; лісництв; ділянки рекреації та благоустрою; господарської ділянки.

Державний контроль за діяльністю НПП «Сколівські Бескиди» здійснює Державна агенція лісового господарства України, Міндовкілля, та інші спеціально уповноваженні органи державної влади. Дорадчими органами при адміністрації парку є Науково-технічна та Координаційна ради.

Згідно з функціональним зонуванням та з урахуванням природоохоронної, оздоровчої, наукової, рекреаційної, історико-культурної та інших цінностей природних комплексів та об'єктів на території НПП «Сколівські Бескиди» встановлюється диференційований режим щодо охорони, відтворення та використання його природних ресурсів (Дод. А).

Для кожної функціональної зони з врахуванням особливостей її території встановлюється режим охорони та використання природних ресурсів. У межах території НПП «Сколівські Бескиди» виділяють такі функціональні зони: заповідна – 14,7%; регульованої рекреації – 19,3%; стаціонарної рекреації – 1%; господарська – 65,0% (рис.2.2.). Відповідно до Закону «Про природно-заповідний фонд України» землі інших землевласників і землекористувачів відносяться до господарської зони.

Найбільшу територію НПП «Сколівські Бескиди» займає господарська зона. Межі між зонами проходять по кварталних межах, якими є дороги,

водотоки, каркасні лінії рельєфу (хребти), просіки та траси. Заповідна зона призначена для охорони та відновлення найбільш цінних природних комплексів парку. На її території забороняється будь-яка господарська та інша діяльність, що суперечить цільовому призначенню, порушує природний розвиток процесів та явищ або створює загрозу шкідливого впливу на її природні комплекси й об'єкти.

Основними землекористувачами території НПП «Сколівські Бескиди» є Сколівський військовий лісгосп, філія «Самбірське ЛГ», лінійно-виробнича диспетчерська станція «Сколе» (ЛВДС) та Національний природний парк.

2.2. Аналіз економічних показників Національного природного парку “Сколівські Бескиди” (НПП)

Аналіз економічних показників є важливим завданням для забезпечення ефективного управління цим природоохоронним об'єктом. Зокрема це стосується таких аспектів аналізу:

1. Засоби праці: Важливим показником є забезпеченість основними засобами, такими як обладнання, транспортні засоби, будівлі тощо. Аналізується їх наявність, рух (надходження та вибуття), технічний стан та ефективність використання.
2. Раціональність використання: Порівнюються рівень оновлення з рівнем вибуття засобів праці.
3. Управлінські напрями: Для підвищення ефективності використання основних засобів можна використовувати різні підходи.

З огляду на важливість ефективного використання коштів, спрямованих на природоохоронну діяльність, аналіз економічних показників НПП є необхідним для досягнення цих цілей. Зрештома мова йде про структуру операційних витрат підприємства (таблиця 2.1).

Таблиця 2.1

Структура операційних витрат підприємства*

Елементи операційних витрат	Роки					
	2021		2022		2023	
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%
Операційні витрати підприємства, в т.ч.:	37017350	100	42867285	100	44638567	100
- матеріальні витрати	6261094	16,9	7925056	18,5	11207526	25,1
- витрати на оплату праці	24674310	66,7	28456201	66,3	27231927	61,0
- відрахування на соціальні заходи	5415257	14,6	6071939	14,2	5699811	12,8
- амортизація	566579	1,5	323089	0,8	398210	0,9
- інші операційні витрати	100110	0,3	91000	0,2	101093	0,2

Таблиця 2.9

Фінансовий результат діяльності НПП «Сколівські Бескиди»

I.

Стаття	2021	2022	2023
1	2	3	4
ДОХОДИ			
Бюджетні асигнування	31,556,116	34,396,800	34,427,080
Доходи від надання послуг (виконання робіт)	7,889,718	9,931,686	8976291
Інші доходи від обмінних операцій	-	-	23791
Усього доходів від обмінних операцій	39,445,834	44,328,486	43,427,162
Трансферти	79,425	-	100000
Інші доходи від необмінних операцій	160,035	284,435	
Усього доходів від необмінних операцій	239,460	284,435	100000
Усього доходів	39,685,294	44,612,921	43,527,162
ВИТРАТИ			
Витрати на виконання бюджетних програм	31,226,354	34,075,800	33876880
Витрати на виготовлення продукції (надання послуг, виконання робіт)	5,690,886	8,700,485	10660594
Інші витрати за обмінними операціями	100,110	91,000	101093
Усього витрат за обмінними операціями	37,017,350	42,867,285	44638567
Інші витрати за необмінними операціями	320,762	831,684	770200
Усього витрат за необмінними операціями	320,762	831,684	770200
Усього витрат	37,338,112	43,698,969	45,408,767
Профіцит/дефіцит за звітний період	2,347,182	913,952	-1,881,605

Порівняння доходів і витрат за період 2021-23 рр. виявило зменшення профіциту у 2022 році та виникнення дефіциту у 2023 році. Така тенденція

зумовлена збільшенням витрат (подорожчанням енергоресурсів та ін. матеріальних витрат).

Аналіз руху грошових коштів у результаті операційної діяльності показує, що є такі джерела надходжень: бюджетні асигнування – **34 427 080** грн; надходження від надання послуг (виконання робіт) – **8 941 737** грн ; трансферти – **100 000** грн; інші надходження – **7 32143** грн.

Усього надходжень від операційної діяльності – **44 200 960** грн

Усього витрат від операційної діяльності – **45 905 446** грн

Усього надходжень від інвестиційної діяльності – **2 514 878** грн

Елементи витрат за обмінними операціями розкривають наступні показники: витрати на оплату праці – 2 723 1927 грн; відрахування на соціальні заходи – 5 699 811 грн; матеріальні витрати - 11 207 526 грн; амортизація - 398 210 грн; інші витрати - 101093 грн, усього - 44 638 567 грн. Податки сплачено у 2023 році в осязі 5 526 070 грн.

Бюджет є ключовим елементом для Національного природного парку “Сколівські Бескиди” (НПП) з низки причин:

1. **Забезпечення функціонування:** Бюджет дозволяє забезпечити постійну роботу парку. Це включає утримання персоналу, обслуговування інфраструктури, патрулювання, дослідження та інші діяльності.

2. **Збереження природи:** Гроші з бюджету використовуються для збереження природних об’єктів, відновлення екосистем, контролю за забрудненням та впровадження природоохоронних заходів.

3. **Розвиток інфраструктури:** Бюджет допомагає розвивати туристичну інфраструктуру, створювати маршрути, відвідувачські центри, дороги та інші зручності.

4. **Освіта та наукові дослідження:** Гроші з бюджету використовуються для проведення **навчальних програм**, наукових досліджень, організації семінарів та конференцій.

Можна зробити висновок, що бюджет є основою для ефективного управління та збереження природи в НПП.

2.3. Туристичні послуги

На території парку збереглися унікальні історичні пам'ятки, які цікаві для відвідувачів. Парком покладено для цього значні зусилля: прокладено 146 км туристичних шляхів, облаштовано 27 природних джерел мінеральної води. Парк надає широке коло туристичних послуг (наприклад сформовані з інформаційним наповненням еколого-пізнавальні шляхи, туристичні маршрути, для туристів можлива ночівля в садибах чи наметах).

НПП пропонує **туристичні послуги**, які допомагають відвідувачам насолоджуватися природою та досліджувати унікальну природу:

1. **Екскурсії та маршрути:** Парк має понад 960 маркованих маршрутів, які дозволяють відвідати найцікавіші місця з супроводом гіда або пройти маршрут самостійно.

2. **Екологічні стежки:** можна вивчати рослинність, спостерігати за тваринами та отримувати естетичну насолоду – спостерігати за природними карпатськими ландшафтами.

3. **Відвідування водоспадів:** Найвідомішими є водоспад Кам'янка, та водоспад Гуркало, який розташований на Великій річці.

4. **Дослідження рідкісних видів:** виявлено 133 види рослин, що є рідкісними. Виконується програма “Реінтродукція зубра європейського”.

5. **Панорамні види:** З гори Парашка (1268 м) можна спостерігати за мальовничими пейзажами околиць (м. Стрий, Миколаїв).

2.4. Підприємницька діяльність

НПП надає послуги відвідувачам відповідно до розробленого кошторису згідно постанови Кабінету Міністрів України від 28 грудня 2000 р. №1913 (Із змінами) - (додаток А). Окрім того НПП розвиває співпрацю з малим бізнесом, зокрема з такими структурами:

ТОВ «Ведмежий притулок – Домажир» (згідно договору про співпрацю від 28.11.2022 р.) Основні напрямки співпраці: а) обмін досвідом і співпраця у сфері туризму; б) бмін фото-відео матеріалами із життя ведмедів в природних умовах НПП «Сколівські Бескиди» та утримання у ТОВ «Ведмежий притулок – Домажир»; в) спільне виготовлення та продаж екологічних продуктів.

ФОП Теліга Л.І. Основні напрямки співпраці: а) заготівля, перероблення, фасування трав'яних зборів та екологічно-чистих продуктів; б) показові екскурсії, «технології» переробки суміші і фасування наборів; в) приготування та дегустація трав'яних чаїв для відвідувачів.

2.5. Негативні впливи на стан природних комплексів

Деякі рекреаційно-туристичні маршрути (наприклад еколого-пізнавальна стежка «Водоспад») розташовані поруч з мережею газопроводу «Дружба». Експлуатація, обслуговування, прокладання транспортних систем та обладнання трубопроводу рекреаційною зоною НПП «Сколівські Бескиди» із застосуванням механізованої техніки, спричиняють місцями порушення ґрунтового покриву. Виливи нафти внаслідок аварійних ситуацій та нелегальних врізань у тіло трубопроводу місцевими мешканцями спричинили деградаційні процеси у верхніх шарах ґрунту, зокрема активні зміни ґрунтових мікроценозів [31].

РОЗДІЛ 3.

Запровадження критеріїв сталості дестинації для НПП «Сколівські Бескиди»

3.1. Критерії “GSTC-D” для розвитку сталого туризму на території НПП

Глобальна Рада Сталого Туризму (GSTC) розробила критерії для сталого туризму, включаючи критерії для національних парків. Застосування цих критеріїв допоможе напрямку внести свій вклад у Порядок денний на 2030 рік щодо сталого розвитку та 17 Цілей сталого розвитку. Ці критерії, відомі як “GSTC-D”, є мінімальними вимогами, якими повинні керуватися всі туристичні об’єкти. Вони охоплюють чотири основні теми:

Стале управління: Забезпечення ефективного управління природними ресурсами та збереженням культурної спадщини.

Соціально-економічні впливи: Максимізація соціальних та економічних користей для місцевих громад та мінімізація негативних наслідків.

Культурні впливи: Максимізація користі для культурної спадщини та мінімізація негативних впливів.

Екологічні впливи: Максимізація користі для довкілля та мінімізація негативних наслідків.

Критерії GSTC-D (таблиця 3.1) були створені для спільного розуміння сталого туризму. Вони відображають стандарти сертифікації, показники, критерії та найкращі практики з різних культурних та геополітичних контекстів у всьому світі в галузі туризму та інших секторах, де це застосовно. Очікується, що критерії будуть використовуватися для управління туризмом задля досягнення таких цілей діяльності НПП:

-Виступати як базові дороговкази для напрямків, які бажають стати сталішими;

Фрагмент набору критеріїв та індикаторів для НПП як туристичної
дестинації

GSTC Критерії & Індикатори
Дестинації

КРИТЕРІЇ	ІНДИКАТОРИ
РОЗДІЛ А: Демонстрація ефективного сталого управління	
<p>A1. Стратегія сталого розвитку дестинації</p> <p>В дестинації затверджена і реалізується багаторічна стратегія розвитку, яка є загальнодоступною, підходить для її масштабу; враховує просторові (у т.ч. екологічні), економічні, соціальні, культурні умови, якість послуг, питання здоров'я та безпеки, а також естетичні проблеми; і була розроблена за широкого залучення громадськості.</p>	<p>A1.a. Багаторічна стратегія дестинації, яка передбачає зосередженість на сталості та сталому туризмі та включає екологічні, економічні, соціальні, культурні, якісні, медичні та безпекові питання</p> <p>A1.b. Багаторічний план дестинації чи стратегія, яка є актуальною та доступною для громадськості</p> <p>A1.c. Багаторічний план дестинації або стратегія, розроблена з участю громадськості</p> <p>A1.d. Політичне зобов'язання щодо впровадження багаторічного плану дестинації та наочності (доказовості) виконання</p>
<p>A2. Організація з управління дестинацією</p> <p>У дестинації є ефективна організація, відділ (департамент), група або комітет, відповідальний за скоординований підхід до сталого туризму із залученням приватного та громадського сектору. Цей керівний орган відповідає розміру та рівню дестинації, а також визначає зони відповідальності, нагляду та управління за екологічними, економічними, соціальними та культурними проблемами. Діяльність цього органу фінансується належним чином.</p>	<p>A2.a. Організація несе відповідальність за скоординований підхід до управління сталим туризмом</p> <p>A2.b. Приватний та публічний сектор беруть участь у організації та координації туризму</p> <p>A2.c. Туристична організація відповідає розміру та масштабу дестинації</p> <p>A2.d. Особи, що входять до туристичної організації, визначені відповідальними за сталий туризм</p> <p>A2.e. Туристична організація належним чином фінансується</p>

- Допомагати споживачам ідентифікувати сталі туристичні напрямки;
- Виступати орієнтиром для засобів інформації, щоб визнавати напрямки та інформувати громадськість щодо їх сталості.

3.2. Управління конфліктами землекористування в плануванні туризму

Земельні конфлікти - це складна проблема в Україні цілому і зокрема на території заповідних об'єктів. Виникає вона внаслідок різних чинників, насамперед таких, як прорахунки земельній політиці, земельному законодавстві (недостатня регламентація окремих аспектів землеволодіння і землекористування, прав та обов'язків землекористувачів), прояви корупції. Проблему загострює відсутність чіткого механізму вирішення спорів на тлі неузгодженості інтересів стейкхолдерів (різних груп населення).

Нами виявлено конфлікти землекористування, вирішення яких важливе для планування сталої туристичної діяльності на території парку шляхом експертного опитування (Дод. А). В опитуванні взяли участь 20 респондентів. Найбільш вагомими загрозами на думку експертів є (табл. 3.1): ведення інтенсивного господарювання на території Сколівського військового лісгоспу (78,2% респондентів); ведення інтенсивного господарювання на території «Галсілліс» (55,1%); прокладання траси нафтопроводу «Дружба» через рекреаційну зону парку (62,6%); переведення цінних територій навколо гори Парашка в заповідний масив (56,5% респондентів); самовільне вирубування лісів місцевими жителями (78,9% респондентів). Найбільш вагомою загрозою для землекористування, на думку експертів, є самовільне вирубування лісів самими місцевими мешканцями – 78,9% опитаних респондентів (рис.3.2).

Таблиця 3.2

Найвагоміші загрози для сталості туристично-рекреаційної діяльності, %

	Не становить загрози чи радше не становить її	Становить загрозу або значну загрозу
Інтенсивна експлуатації лісових ресурсів з боку Філії Самбірського ЛГ, яке межує із заповідною зоною парку	64,7	35,3
Ведення інтенсивного господарювання на території Сколівського військового лісгоспу	21,8	78,2
Ведення інтенсивного господарювання на території «Галсілліс»	44,9	55,1
Масове пошкодження лісовідновлення у місцях випасу худоби	62,6	37,4
Прокладання траси нафтопроводу «Дружба» через рекреаційну зону НПП	27,4	62,6
Переведення цінних територій навколо гори Парашка в заповідний масив	43,5	56,5
Самовільне вирубування лісів місцевими жителями	21,1	78,9

Заходами, які можуть найбільш дієво запобігти несталим практикам в лісових масивах НПП «Сколівські Бескиди», експерти вважають такі (табл. 3.2): передача всіх земельних ділянок в постійне користування національного парку (67,9% респондентів); участь громади у плануванні території парку (59,5%); посилення адміністративної та кримінальної відповідальності (38,3%); проведення сертифікації лісів (36,7%); посилення штрафних санкцій (43,5%); зменшення рівня безробіття і зростання добробуту населення (30,5% респондентів). Натомість, передача окремих ділянок парку в приватну власність та посилення штрафних санкцій експерти не вважають важливими заходами у запобіганні та подоланні незаконних рубок (рис.3.3).

Таблиця 3.3

Заходи, які сприяють усуненню конфліктів землекористувачів, %

	Зовсім не важливі	Не дуже важливі	Важливі
Зменшення рівня безробіття і зростання добробуту населення	29,0	40,5	30,5
Посилення штрафних санкцій	42,4	39,0	18,6
Посилення адміністративної та кримінальної відповідальності	15,9	45,8	38,3
Посилення громадського контролю	27,0	46,5	26,5
Збільшення площі лісів, охоплених сертифікацією	29,6	33,7	36,7
Передача окремих ділянок парку у приватну власність	55,7	31,5	12,8
Передача всіх земельних ділянок в постійне користування національного парку	12,8	19,3	67,9
Участь громади у плануванні території парку	14,7	25,8	59,5

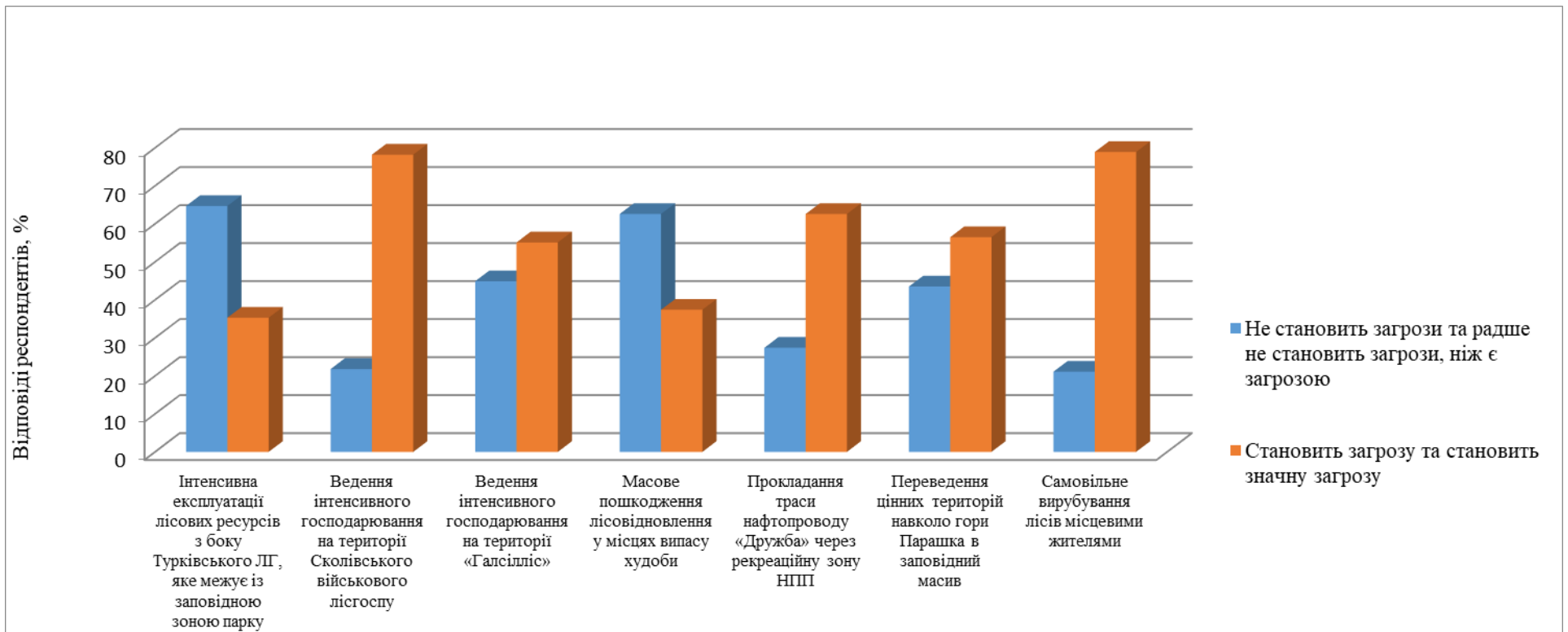

Рис.3.1. Найвагоміші загрози для туристично-рекреаційної інфраструктури, %

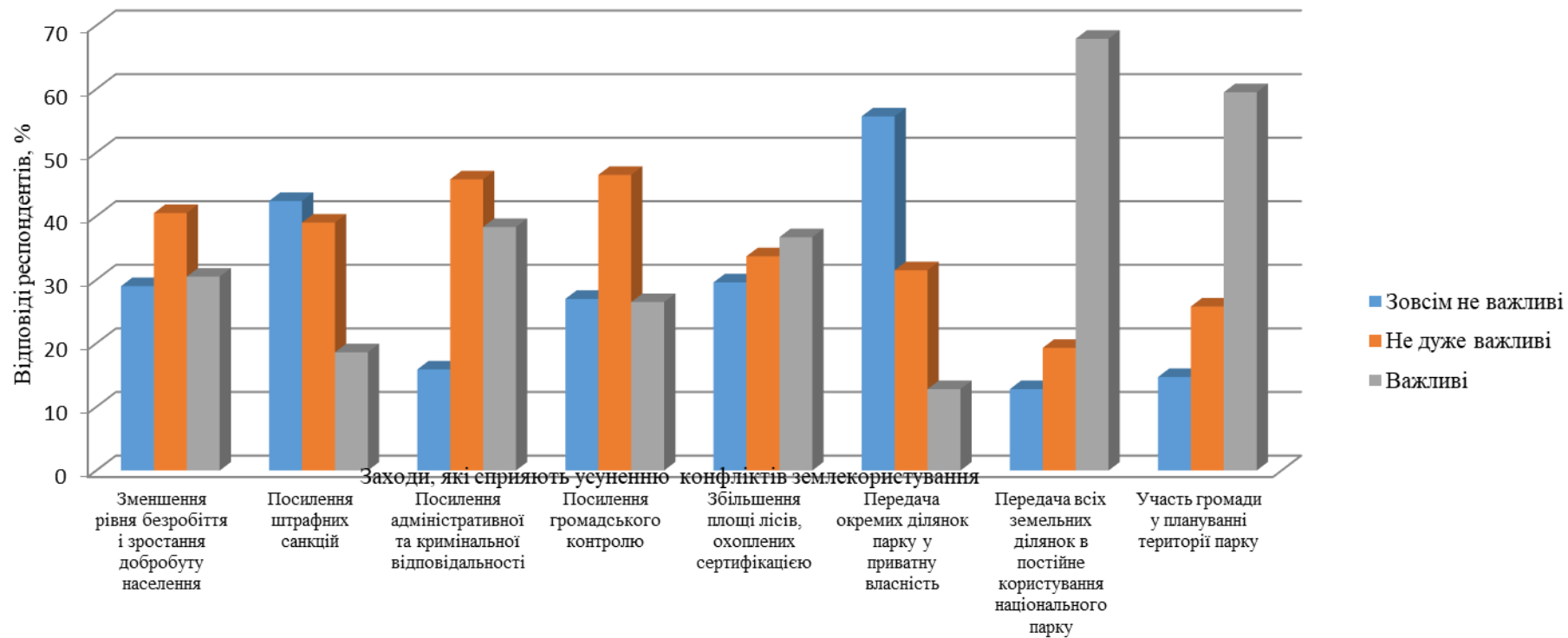

Рис.3.2. Заходи, які сприяють вирішенню конфліктів землекористування, %

На думку експертів, для забезпечення сталого землекористування з урахуванням інтересів громади, можна здійснити такі заходи: проводити громадські слухання на території парку (84,3% респондентів); брати безпосередню участь у плануванні туристичної діяльності в НПП (48,6%); вимагати доступу до інформації про змін у землекористуванні на території парку (26,7%); впливати на процес сертифікації лісів під час процедури її обов'язкового узгодження з сільською радою (15%); контролювати заготівлі та вивіз деревини (18%); контролювати заготівлю дров (24% респондентів).

Грунтуючись на проведенне анкетування, було зроблено огляд основних питань, які можна представити в графічному вираженні (рис. 3.3).

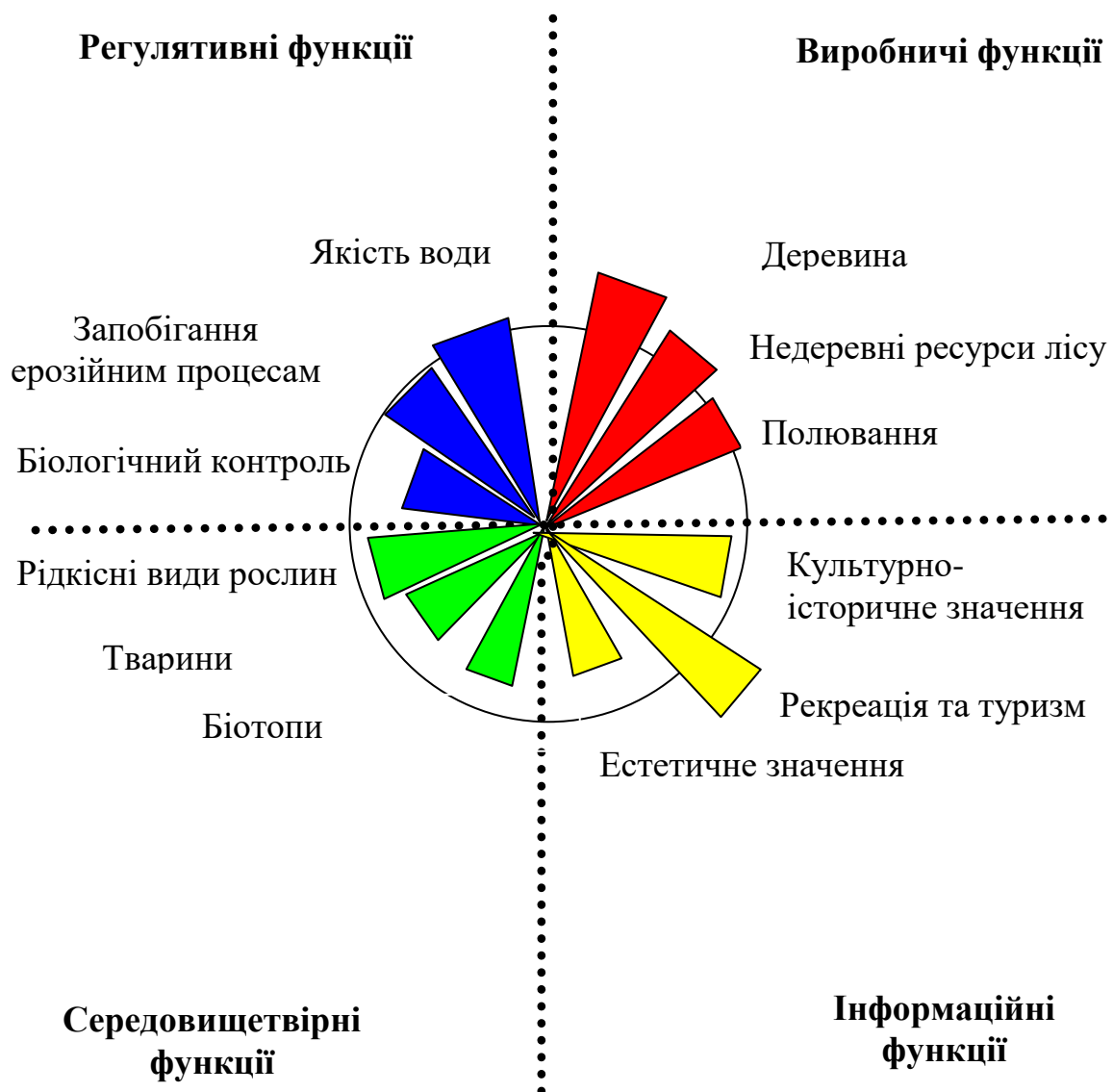

Рис.3.3. Основні сфери конфліктів землекористування парку, якими заторкнуто туристичні об'єкти

У ландшафтному плануванні послуги різного попиту в обмеженому просторі повинні бути зважені один проти одного. У цьому процесі зважування, економічна оцінка відіграє важливу роль і прагне домінувати в прийнятті рішень за рахунок екологічних і соціально-культурних цінностей [30]. Для аналізу компромісів між різними варіантами землекористування і залучення екологічних, економічних і соціально-культурних цінностей, аналітичні процедури оцінки повинні поєднуватися з методами участі зацікавлених сторін (рис. 3.4).

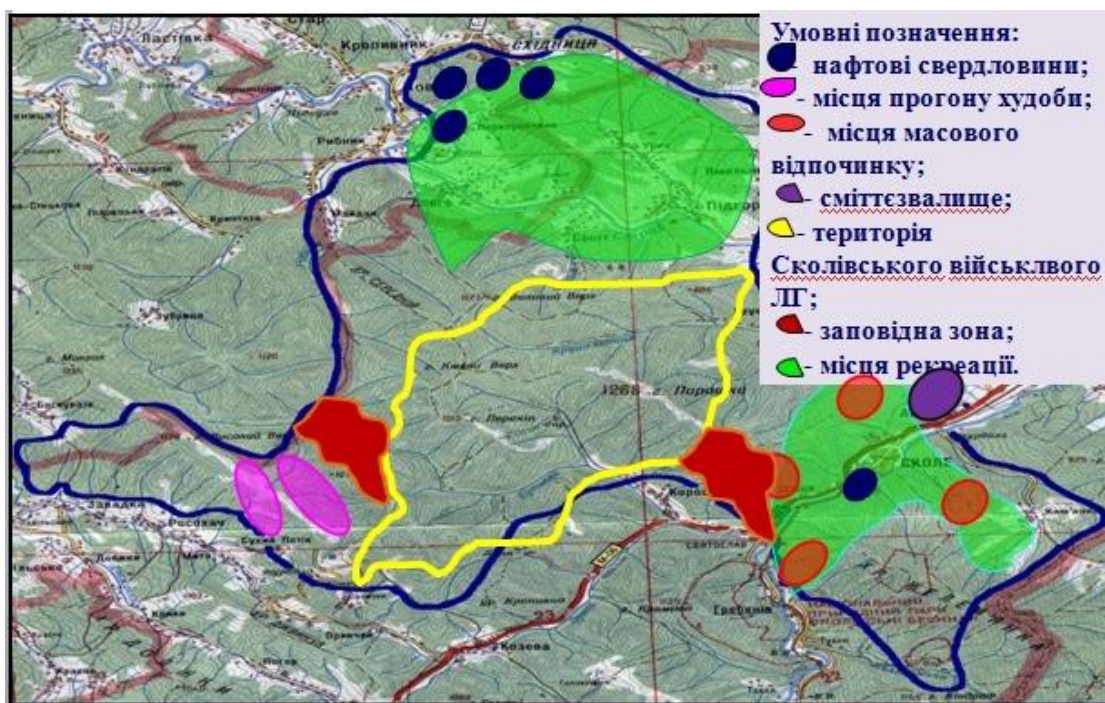

Рис. 3.3. Ідентифікація зон можливих конфліктів землекористування та туризму у контексті просторового планування та зонування території НПП «Сколівські Бескиди»

Область дослідження та його околиці мають охоронне значення. Таким чином, вся економіка залежить у великій мірі від рекреаційних функцій парку та використання продукції лісового господарства. Крім того, мисливство та збір дров також відіграють важливу роль в якості натурального господарства. Протягом останнього десятиліття на території

НПП «Сколівські Бескиди» спостерігається значна кількість незаконних рубок, що спричиняє зміни у функціонуванні екосистем.

Через рекреаційну зону парку прокладено нафтопровід «Дружба». Це спричинено, в основному економічними проблемами та через нерозуміння і недовіру між зацікавленими сторонами. Для вирішення питань про сприйняття проблеми різними суб'єктами пропонуються відкриті інтерв'ю та неформальні бесіди з ключовими учасниками, спостереження за поведінкою зацікавлених сторін і анкетування. Місцевий семінар необхідно провести з усіма зацікавленими сторонами в діапазоні від місцевого населення, представників організованих землекористувачів, місцевих неурядових організацій та різних відомств. Це дозволить полегшити обговорення різних поглядів і спільних інтересів та знайти консенсус в основних проблемах та можливі рішення. Кожне питання (функція) представлене на рис. 3.4., частина кругової діаграми і кожен шматочок може бути пов'язаний з одним або декількома, зацікавленими групами. Наприклад, зацікавленим в збереженні водорегулюючих функцій екосистем є Національний природний парк, натомість Сколівський військовий лісгосп орієнтується в своїй діяльності на отримання прибутку від лісозаготівлі. На основі аналізу взаємодій між функціями, можна показати, що надмірне використання деяких функцій спричиняє послаблення інших функцій. Наприклад, надмірне вирубування деревини посилює дію ерозійних процесів. Рівні сталого використання повинні бути визначені для кожної функції в круговій діаграмі. Згідно з рис.3.1 надмірне використання вказаної функції виходить за межі кола. Функції, які використовуються недостатньо або пошкоджені, залишаються всередині кола. В ідеалі, використання всіх функцій має бути наближено до краю кола. Проаналізовані функції дають повну картину впливу використання однієї функції на всі інші функції [19].

Більшість учасників у конфліктних ситуаціях бачать інших зацікавлених сторін противниками, і в результаті кожна сторона зосереджена на максимальному використанні однієї з функцій. Підхід функціонального

аналізу дає змогу корисно представити всі різні позиції зацікавлених сторін, а також їх зв'язків, у досить об'єктивній і чіткій формі та полегшити обговорення. Як правило, на початку процесу, екологічні неурядові організації, які повинні брати участь в обговореннях, є помічені з великою підозрою інших зацікавлених сторін, особливо місцевих користувачів ресурсів та інших землекористувачів.

Однак основні зацікавлені групи повинні бути залучені до визначення загального майбутнього розвитку парку, а неурядові організації можуть проінформувати про функції парку та збір коштів для проектів у галузі сталого розвитку (наприклад, стимулювання еко-туризму) і стати платформою для обговорення та розробки плану сталого розвитку туризму.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

1. Сталий туризм - це рівень туристичної діяльності, який можна підтримувати протягом тривалого часу, оскільки він приносить чисту вигоду соціальному, економічному, природному та культурному середовищу місцевості, в якій він відбувається. Сталий туризм – перспективний напрям для національних природних парків України.
2. Для соціо-еколого-економічної оцінки НПП “Сколівські Бескиди” доречно використовувати різноманітні показники, які допоможуть оцінити його стан та ефективність управління, зокрема:
 - а) Стан біорізноманіття: низка індексів, які характеризують кількість видів рослин, тварин та грибів, які зустрічаються в парку, зокрема рідкісних, та тих що є під загрозою зникнення. Моніторинг біорізноманіття допомагає виявити негативні зміни та вчасно реагувати на них.
 - б) Стан природних об’єктів: аналізується стан водойм, лісів, лук, гірських хребтів, геологічних утворень, щоб визначити їх стан - чи потребують об’єкти захисту та відновлення.
 - в) Туристична активність: такі показники, як кількість відвідувачів, проходження створеними трасами, об’єктами туристичного інтересу. Їх оцінка допомагає оцінити стан туристичної активності та розвитку інфраструктури.
 - г) Фінансові показники: Аналіз бюджету, надходжень, витрат та ефективності використання коштів допомагає забезпечити фінансову стійкість парку. Порівняння доходів і витрат за період 2021-23 рр. виявило зменшення профіциту у 2022 році та виникнення дефіциту у 2023 році. Така тенденція зумовлена збільшенням витрат (подорожчанням енергоресурсів та ін. матеріальних витрат).

д) Екологічні індикатори: Вимірювання рівня забруднення повітря, води, ґрунту та ін. екологічних параметрів допомагають оцінити впливи на стан довкілля. Ці показники спільно допомагають забезпечити ефективне управління та збереження природи в НПП “Сколівські Бескиди”.

3. На думку експертів, для забезпечення сталого туризму на території НПП з урахуванням інтересів громади, можна здійснити такі заходи: проводити громадські слухання на території парку (84,3% респондентів); брати безпосередню участь у плануванні туристичної діяльності в НПП (48,6%); вимагати доступу до інформації про зміни у землекористуванні на території парку (26,7%); впливати на процес сертифікації під час процедури її узгодження з сільською радою (15%); контролювати заготівлі та вивіз деревини (18%); контролювати заготівлю дров (24% респондентів).

4. Рекомендується застосовувати критерії для сталого туризму Глобальної Ради Сталого Туризму (GSTC), які є мінімальними вимогами, якими повинні керуватися всі туристичні об’єкти. Вони охоплюють чотири основні теми: стале управління, соціально-економічні впливи, культурні впливи, екологічні впливи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Баран І.О. Вплив нафтопроводу «Дружба» (станція «Сколе») на природні екосистеми Сколівських Бескид. - URL: <https://ena.lpnu.ua:8443/server/api/core/bitstreams/da508c9a-3260-49cb-a090-ecce5c6f9a4d/content>
2. Бігус М. М., Гальків Л. І., Добушовський П. А. Туристичний бізнес під впливом сучасних змін, зумовлених світовими викликами. Науковий погляд: економіка та управління. 2020. № 3. С. 7–12. DOI: <https://doi.org/10.32836/2521-666X/2020-69-1>

3. Гедін М. Методичні засади оцінки туристичного потенціалу України в контексті євроінтеграції. Туризмознавство № 26 (2021). – С. 87-99.

DOI: <https://doi.org/10.32589/2412-9321.26.2021.269931>

4. Дейнека А.М. Національний парк «Сколівські Бескиди»/А.М. Дейнека, В.Я. Бандерич Львів, «Камула», 2009. – С.23

5. Дубовіч І. А. Сучасні теоретико-методичні та практичні проблеми розвитку екологічного туризму в Україні / І. А. Дубовіч, Т. Є. Фомічева // Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер. : Економічні науки. - 2019. - Вип. 33. - С. 162-165. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvkhdu_en_2019_33_33

6. Махиня С. О. Європейський шлях розвитку сільського зеленого туризму: досвід для України. Подільський вісник: сільське господарство, техніка, економіка. Випуск 2 (37) 2022, С. 79-84.

7. Мельник Софія. Земельні конфлікти в Україні та їх вирішення.- Актуальні питання землекористування та туризму в контексті сталого розвитку України: матеріали III Всеукр. студентської наук.-практ. конф. Дубляни, 18 квітня 2024 р. – Львів : Львівський національний університет природокористування, 2024. - С.42-44.

8. Національна система якості і досконалості в туризмі. URL: https://nto.ua/certification_ua.html

9. Осітнянко Д.О., Примак Т.Ю. Впровадження принципів сталого розвитку в туристичній індустрії. Ефек-тивна економіка. 2020. No 1. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2020.1.15>.

10. Про затвердження Положення про рекреаційну діяльність у межах територій та об'єктів природно-запо-відного фонду України: Наказ Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України від 26.07.2022 р.No 256. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1043-22#Text>

11. Проект ЗАКОН УКРАЇНИ Про сільський та сільський зелений туризм URL: <https://ips.ligazakon.net/document/II04552A?an=216>

12. Соловій, І., Адамовський, О., & Бурда, Ю. (2023). Сертифікація сталого туризму: переваги та недоліки. *Економічний простір*, (185), 110-114. <https://doi.org/10.32782/2224-6282/185-20>

13. Стандартизація та сертифікація туристичних послуг. URL: https://allreferat.com.ua/uk/tyruz_m_rekreaciya/referat/5579

14. Стандартизація, сертифікація та ліцензування в туристичній діяльності : підручник / В. В. Тарасова, І. К. Нестерчук, І. М. Ковалевська, І. В. Мартинчук. Житомир : ЖНАЕУ, 2018. 372 с.

15. Стандартизація, сертифікація туристичних послуг та ліцензування туристичної діяльності : навчальний посібник / С. С. Галасюк. – Одеса : Астропринт, 2011. – 234 с.

16. Юхновська Ю. О. Формування стратегії розвитку кластеру туристичної галузі України та Запорізького регіону. Проблеми системного підходу в економіці. 2019. Вип. 4(2). С. 59-65.

17. Jamal, T., Borges, M., Stronza, A., 2006. The institutionalisation of ecotourism: certification, cultural equity and praxis. *J. Ecotourism* 5 (3), 145-175.

18. Buckley, R., 2002. Tourism ecocertification in the international Year of ecotourism. *J. Ecotourism* 1, 197-203.

19. De Groot R.S. Function-analysis and valuation as a tool to assess land use conflicts in planning for sustainable, multi-functional landscapes . *Landscape and Urban Planning*, Volume 75, Issues 3–4, 15 March 2006, Pages 175-186

20. Dziuba, R., 2016. Sustainable development of tourism e EU ecolabel standards illustrated using the example of Poland. *Comp. Econ. Res.* 19, 112e128.

Font, X., 2002. Environmental certification in tourism and hospitality: progress, process and prospects. *Tour. Manag.* 23, 197-205.

21. Font, X., Elgammal, I., Lamond, I., 2016a. Greenhushing: the deliberate under communicating of sustainability practices by tourism businesses. *J. Sustain. Tour.* 1e17.

22. Haaland, H., Aas, Ø., 2010. Eco-tourism certification does it make a Difference? A comparison of systems from Australia, Costa Rica and Sweden.

Scand. J. Hosp. Tour. 10 (3), 375-385. How to be a sustainable tourism business. URL: <https://www.cbi.eu/market-information/tourism/how-be-sustainable-tourism-business> (дата звернення 15.05.2023).

23. Margaryan, Lusine, Stian Stensland, Sustainable by nature? The case of (non)adoption of eco-certification among the nature-based tourism companies in Scandinavia, *Journal of Cleaner Production*, Volume 162, 2017, Pages 559-567, <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2017.06.060>.

24. Medina, L.K., 2005. Ecotourism and certification: confronting the principles and pragmatics of socially responsible tourism. *J. Sustain. Tour.* 13 (3), 281-295.

25. Nature Climate Change, 2018. - _____ URL: <https://www.nature.com/articles/s41558-018-0141-x>

26. Ohorodnyk, Vira, Finger, Robert. Envisioning the future of agri-tourism in Ukraine: from minor role to viable farm households and sustainable regional economies, *Journal of Rural Studies*, Volume 108, 2024, 103283, - <https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2024.103283>.

27. Sustainable travel practices get a boost with Preferred by Nature's updated standard, April 4, 2023. - _____ URL: <https://preferredbynature.org/newsroom/sustainable-travel-practices-get-boost-preferred-natures-updated-standard#:~:text=The%20implementation%20of%20the%20Preferred%20by%20Nature%20Standard,equal%20and%20legal%20labour%20practices.%20...%20More%20items/>

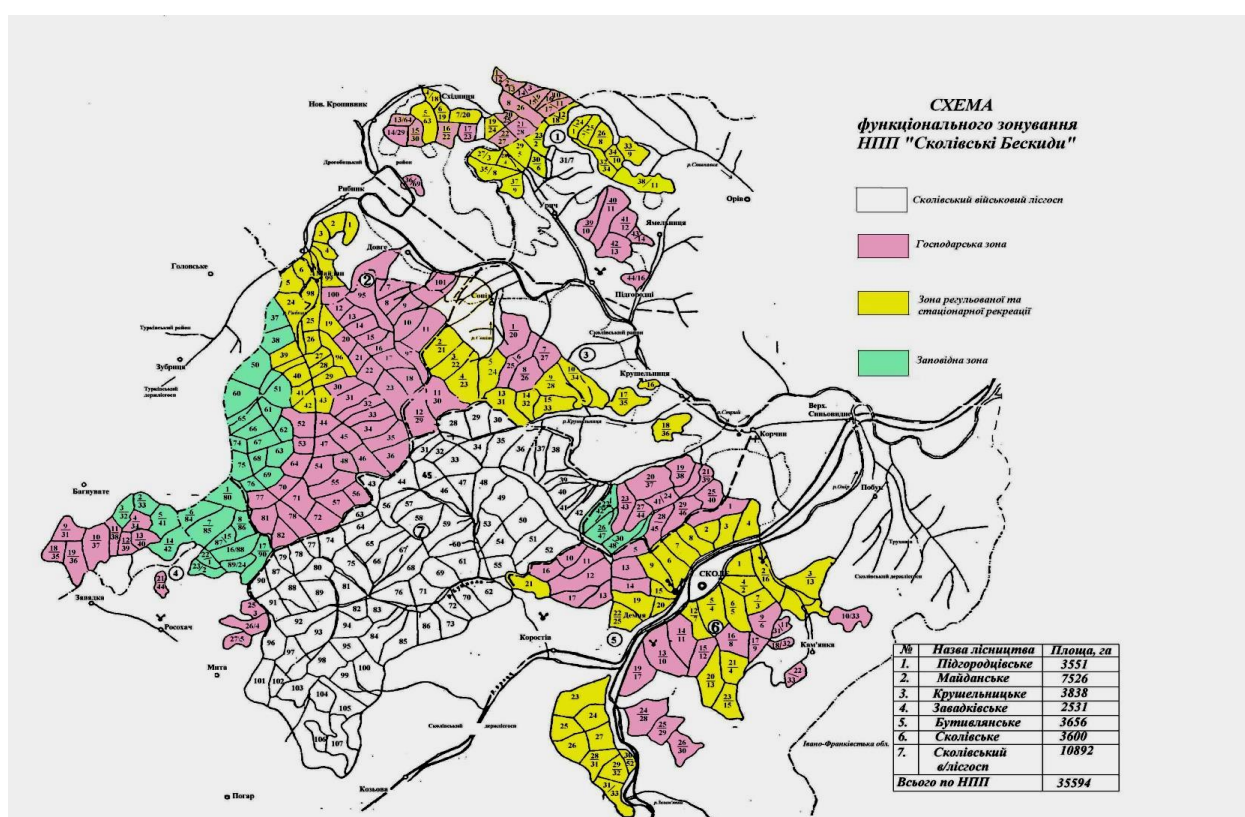
28. Wen, Y., Ximing, X., 2008. The differences in ecotourism between China and the West. *Curr. Issues Tour.* 11 (6), 567-58617. What Are Sustainable Tourism Certification Schemes and Do They Work? URL: <https://www.solimarinternational.com/what-are-sustainable-tourism-certification-schemes-and-do-they-work/>

29. Sustainable Tourism in National Parks. URL: <https://www.swansea.ac.uk/research/research-highlights/sustainable-futures-energy-environment/sustainable-tourism-in-national-parks/>
30. GSTC Destination Criteria Version 2.0 6 December 2019 with Performance indicators and SDGs. - <https://www.gstcouncil.org/wp-content/uploads/GSTC-Destination-Criteria-v2.0.pdf>
31. WTO (2024). What is Sustainable Tourism? – URL: <https://gdrc.org/uem/eco-tour/st-what.html>
32. Белобородова М.В., Юрчишина Л.І., Карпа Д.М. Природоорієнтований туризм як складова сталого розвитку туристичної галузі. Економіка та суспільство, Випуск # 52 /2023. - https://www.researchgate.net/publication/373031226_PRIRODOORIENTOVANI_TURIZM_AK_SKLADOVA_STALOGO_ROZVITKU_TURISTICNOI_GALU_ZI
33. Бігус М. М., Гальків Л. І., Добушовський П. А. Туристичний бізнес під впливом сучасних змін, зумовлених світовими викликами. Науковий погляд: економіка та управління. 2020. № 3. С. 7–12. DOI: <https://doi.org/10.32836/2521-666X/2020-69-1>
34. Лазарева О. В. Детермінанти збалансованого екотуризму в країнах європейського союзу. Інвестиції: практика та досвід. 2021. № 5. С. 17–23. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2021.5.17.13>.

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

Схема функціонального зонування НПП «Сколівські Бескиди»

ДОДАТОК В

Розмір оплати за надання платних послуг на території

НПП «Сколівські Бескиди» у 2023 році

згідно постанови Кабінету Міністрів України від 28 грудня 2000 р. №1913 (Із змінами)

№ п/п	Види послуг	Розмір плати	
		з однієї особи, грн.	
		Діти (7-14р.)	Дорослі
I	Послуги пов'язані із забезпечення рекреаційної діяльності на території НПП «Сколівські Бескиди» (на далі Парк)		
	Експерсії маркірованими маршрутами, екологічними стежками Парку		
	· Без супроводу екскурсовода	15,00	30,00
1.1	· З супроводом гіда, екскурсовода:		
	група до 10 осіб	35,00	70,00
	група більше 10 осіб	30,00	60,00
1.2	Експерсії у еколого-просвітницькому центрі, огляд експозицій	15,00	30,00
1.3	Мінімальна вартість експерсії	400,00	
II	Послуги Парку, пов'язані із створенням умов для організованого туризму, відпочинку та інших видів рекреаційної діяльності в природніх умовах з додержанням режиму території		

2.1	Короткостроковий відпочинок (розбиття наметів і розкладання вогнищ у спеціально облаштованих та відведених для цього місцях)	15,00	30,00
	Користування автостоянками (на території Парку)		
	· мотоцикл	1 одиниця	20,00
	· легковий автомобіль	1 одиниця	30,00
2.2	· мікроавтобус	1 одиниця	50,00
	· автобус	1 одиниця	70,00
	Користування альтанкою, столом з лавками, мангалом (за одну особу, крім пікнік-локацій)	15,00	30,00
2.3	Рекламно-видавнича діяльність ² Пам'ятне свідоцтво за сходження на гору	15,00	30,00
2.4	Реалізація лікарських рослин, трав ²		
2.5	Реалізація рослин, саджанців, сіянців, насіння ²		
2.6	Реалізація предметів декоративно-прикладного мистецтва ² Фотопослуги в межах ПЗФ	15,00	30,00
2.7	Фотопослуги у бойківському вбранні	25,00	50,00
	Фотопослуги у фото-зоні	25,00	50,00
2.8	Послуги з проведення громадянами та організаціями відео-, кіно- та телевізійних зйомок у межах території Парку (за одну зйомку)		400,00

2.9	Послуги тролею	Визначається окремим договором	
2.10	Послуги мотузкового парку	Визначається окремим договором	
2.11	Послуги з надання у користування майна парку (альтанки, мангали) Круш, Скол,	400,00	
2.12	Послуги з тимчасовим зберіганням майна	за один.майна протягом доби	40,00
2.13	Послуги з озеленення територій та ландшафтного планування садіб місцевого населення, підприємств, установ, організацій	Визначається окремим договором	
2.14	Спостереження за природними явищами (рев оленя) в місяцях визначених установою	група до 10 осіб	400,00
2.15	Розміщення, проживання відпочиваючих в польовому будинку в ур. Манмальсталь Майданського л-ва за одну добу з особи	75,00	150,00
2.16	Розміщення, проживання відпочиваючих в еколого-просвітницькому центрі Сколівського, Крушельницького л-ва за одну добу з особи.	150,00	300,00
2.17	Розміщення тимчасових споруд торговельного, соціально-культурного, побутового призначення, визначених установою для обслуговування відвідувачів	Визначається окремим договором	
2.18	Організація урочистих подій в рекреаційному пункті «На садібі» Приполонинного л-ва	Визначається окремим договором	
2.19	Любительське рибальство (з однією вудочкою)	35,00	70,00

Примітки:

1. Вказана вартість платних послуг може змінюватися (при умові інфляції) у зв'язку із зростанням або зниженням загального рівня цін на товари та послуги;

2. Перелік та вартість рекламно-видавничої продукції, рослин, саджанців, сіянців та насіння, реалізація предметів декоративно-прикладного мистецтва визначається прайс-листом.
3. Від сплати за отримані послуги звільняються учасники бойових дій, ліквідатори аварії на ЧАЕС та інваліди 1-2 груп, діти до 7 років.
4. Екскурсії на території НПП «Сколівські Бескиди» можуть проводити лише працівники вищезгаданої установи.
5. Перелік платних послуг, які можуть надаватися бюджетними установами ПЗФ визначаються згідно постанови Кабінету Міністрів України № 1913 від 28 грудня 2000 р. (із змінами)

ДОДАТОК С
Фінансова звітність підприємства за 2021-23 рр.